

Original Article

प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणूक : एक अभ्यास

प्रा. मोनिका दादासो जाधव

सहाय्यक प्राध्यापक,

अर्थशास्त्र विभाग, सावित्रीबाई फुले महिला महाविद्यालय, सातारा.

Manuscript ID:

IJAAR-B130385

ISSN: 2347-7075

Impact Factor – 8.141

Volume - 13

Issue - 3

January – February 2026

Pp. 561 - 568

Submitted: 15 Jan.2026

Revised: 30 Jan. 2026

Accepted: 10 Feb. 2026

Published: 28 Feb. 2026

Corresponding Author:

प्रा. मोनिका दादासो जाधव

Quick Response Code:

Website: <https://ijaar.co.in/>

DOI: 10.5281/zenodo.20322607

DOI Link:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20322607>

Creative Commons

सार:

भारतात गुंतवणूक हा नेहमीच विकासाचा मुद्दा राहिला आहे. जे देश आधीच विकसित झाले आहेत ते देश आता नवीन बाजारपेठांवर लक्ष केंद्रित करीत आहेत, जिथे मुबलक श्रम आहेत, उत्पादनाला वाव आहे आणि उच्च नफा मिळतो. भारतात सर्वाधिक एफडीआय पायाभूत सुविधा आणि ऊर्जा स्रोतांकडे वळते. गेल्या पाच ते सहा वर्षांत देशात या वाढीने पुन्हा जोर धरला आहे. थेट परकीय गुंतवणूक (एफडीआय) हा आर्थिक विकासाचा वाहक असण्याबरोबरच भारताच्या आर्थिक विकासासाठी कर्जेतर वित्तीय स्रोतांचा प्रमुख स्रोत आहे. तुलनेने कमी वेतन, करसवलती यांसारख्या विशेष गुंतवणुकीच्या सवलतींचा लाभ घेण्यासाठी परदेशी कंपन्या भारतात गुंतवणूक करतात. ज्या देशात परकीय गुंतवणूक केली जात आहे, त्या देशासाठी याचा अर्थ रोजगार निर्माण करणे आणि तांत्रिक बाबींमध्ये यश मिळविणे असाही होतो. या पार्श्वभूमीवर भारतातील थेट परकीय गुंतवणुकीच्या वाढीचा अभ्यास करण्याची गरज आहे. हा पेपर प्रामुख्याने क्षेत्रनिहाय भारतातील संचयी एफडीआय इक्विटीची वाढ आणि रचना यावर केंद्रित आहे. या पेपरमध्ये भारतातील थेट परकीय गुंतवणुकीची आव्हाने आणि भविष्यातील शक्यतांवरही चर्चा करण्यात आली. गुंतवणूक आकर्षित करण्यासाठी आणि भारतात उत्पादनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी भारताने सातत्याने सुधारणांवर लक्ष केंद्रित केले आहे, असा निष्कर्ष या अभ्यासात काढण्यात आला आहे. अनेक देशांना आपले आवडते ठिकाण म्हणून भारतात रस आहे; बाजारपेठेची क्षमता, कुशल मनुष्यबळ आणि राजकीय स्थैर्य ही तीन सर्वात मोठी आकर्षणे आहेत. भारत आकर्षक आणि गुंतवणूकदारांसाठी अनुकूल राहिल याची खात्री करण्यासाठी सरकार एफडीआय धोरणाचा सातत्याने आढावा घेते, आणि वेळोवेळी महत्त्वपूर्ण बदल करते. एफडीआयसाठी सरकारने उदार आणि पारदर्शक धोरण आखले आहे, ज्यामध्ये बहुतेक क्षेत्रे स्वयंचलित मार्गाने एफडीआयसाठी खुली आहेत.

मुख्य शब्द: थेट परकीय गुंतवणूक, आर्थिक विकास, जागतिक भांडवल-गुंतवणूक प्रवाह

Creative Commons (CC BY-NC-SA 4.0)

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0), which permits others to remix, adapt, and build upon the work non-commercially, provided that appropriate credit is given and that any new creations are licensed under identical terms.

How to cite this article:

प्रा. मोनिका दादासो जाधव (2026). प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणूक : एक अभ्यास. International Journal of Advance and Applied Research, 13(3), 561 - 568. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20322607>

प्रस्तावना:

उदारीकरणानंतर थेट परकीय गुंतवणूक (एफडीआय) हा भारतातील परकीय भांडवलाचा सर्वात महत्त्वाचा स्रोत बनला आहे. २०००-०१ ते २०१४-१५ या कालावधीत

भारतातील वर्षनिहाय, देशनिहाय, राज्यनिहाय आणि क्षेत्रनिहाय एफडीआय प्रवाहाची तपासणी करणे हा या अभ्यासाचा मुख्य उद्देश आहे. या अभ्यासात असे आढळले आहे की, एफडीआयच्या प्रवाहाचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर

महत्त्वपूर्ण परिणाम होतो. मात्र, राज्यनिहाय, क्षेत्रनिहाय आणि देशनिहाय एफडीआय एकसारखा नाही. एफडीआय प्रवाहाच्या मार्गात अनेक अडथळे आहेत. त्यामुळे सरकारने जलद गतीने ट्रक क्लिअरन्स विकसित करावे, नोकरशाहीची मानसिकता बदलावी आणि पायाभूत सुविधांच्या विकासाच्या माध्यमातून पोषक वातावरण निर्माण करावे. थेट परकीय गुंतवणूक (एफडीआय) म्हणजे परकीय मालमत्तेवर नियंत्रण आणि व्यवस्थापन करण्याच्या हेतूने गुंतवणूक करणे किंवा त्यांचे अधिग्रहण करणे. कंपनी परदेशी कंपनीची मालमत्ता खरेदी करण्यासह अनेक प्रकारे एफडीआय करू शकतात; कंपनीमध्ये किंवा नवीन मालमत्ता, प्लॉट किंवा उपकरणांमध्ये गुंतवणूक करणे; किंवा परदेशी कंपनीसह संयुक्त उपक्रमात भाग घेणे, ज्यात सामान्यतः भांडवल किंवा माहितीची गुंतवणूक समाविष्ट असते. एफडीआय ही प्रामुख्याने दीर्घकालीन रणनीती आहे. कंपनीसह सहसा कौशल्य, तांत्रिक ज्ञान आणि भांडवलाच्या बदल्यात स्थानिक बाजारपेठा आणि संसाधनांमध्ये प्रवेशाद्वारे फायदा होण्याची अपेक्षा करतात. एखाद्या देशाची एफडीआय अंतर्गत आणि बाह्य दोन्ही असू शकते. अटीनुसार, अंतर्गत एफडीआय म्हणजे देशात येणारी गुंतवणूक आणि बाह्य एफडीआय म्हणजे त्या देशातील कंपन्यांनी इतर देशांमधील परदेशी कंपन्यांमध्ये केलेली गुंतवणूक. आवक आणि बाह्य यांच्यातील फरकाला निव्वळ एफडीआय प्रवाह म्हणतात, जो सकारात्मक किंवा नकारात्मक असू शकतो. विकसित आणि विकसनशील अशा दोन्ही देशांमध्ये आर्थिक विकासात थेट परकीय गुंतवणुकीची (एफडीआय) भूमिका बहुआयामी आणि सर्वमान्य आहे. विविध देशांमध्ये जागतिक मूल्य साखळीचे एकीकरण सुलभ करण्यासाठी एफडीआय देखील महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावते.

उद्दिष्टे:

- 1) प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणुकीतील आव्हाने आणि भविष्यकालिन दृष्टिकोण अभ्यासणे.
- 2) प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणुकीतील संधी अभ्यासणे.
- 3) भारतातील एफडीआय प्रवाहाच्या वाढीचे मूल्यांकन करणे.
- 4) प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणुकीचे महत्त्व अभ्यासणे.

गृहीतके :

- १) प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणूक हे आर्थिक विकासाचे इंजिन आहे.
- २) आर्थिक विकासाचे महत्त्वाचे साधन आहे.
- ३) प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणुकीमुळे गुंतवणुकीचा प्रवाह वाढला आहे.

संशोधन पद्धती:

प्रत्यक्ष विदेशी गुंतवणूकचा अभ्यास करण्यासाठी दुय्यमसाधनसामग्रीचा वापर करण्यात आला आहे. संकलित तथ्याचे विश्लेषण करण्यासाठी साध्या संख्याशास्त्रीय पद्धतीचा वापर केला आहे. संबंधित विषयाच्या विश्लेषणासाठी ग्रंथ, पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन अहवाल, दैनिक वृत्तपत्रे, इत्यादी साधनांचा वापर करण्यात आला आहे.

विषय विश्लेषण :

थेट परदेशी गुंतवणूक (FDI) म्हणजे दुसऱ्या देशातील मालमत्तेची खरेदी, जसे की ती मालमत्तेवर (उदा. जमीन आणि इमारतीची खरेदी) खरेदीदाराला थेट नियंत्रण देते. दुसऱ्या शब्दांत, ही एखाद्या व्यवसायात, स्थावर मालमत्तेमध्ये किंवा उत्पादक मालमत्तेमध्ये जसे की एका देशातील

कारखान्यांद्वारे दुसऱ्या देशात असलेल्या एखाद्या संस्थेद्वारे नियंत्रित मालकीच्या स्वरूपात केलेली गुंतवणूक आहे. अशा प्रकारे हे विदेशी पोर्टफोलियो गुंतवणूक किंवा थेट नियंत्रणाच्या कल्पनेद्वारे विदेशी अप्रत्यक्ष गुंतवणुकीपासून

वेगळे केले जाते. ही: गुंतवणूक एकतर लक्षित देशात कंपनी विकत घेऊन "असैविकपणे" केली जाऊ शकते किंवा त्या देशातील विद्यमान व्यवसायाच्या कार्याचा विस्तार करून "ऑर्गेनली" केली जाऊ शकते.

गुंतवणूक देशांचा थेट परकीय गुंतवणुकीच्या प्रवाहातील वाटा (मूल्य अमेरिकन डॉलर दशलक्ष मध्ये):

क्रमांक	देश	आर्थिक वर्ष २०२४-२५ (एप्रिल २०२४ - मार्च २०२५)	आर्थिक वर्ष २०२५-२६ चा पहिला तिमाही (एप्रिल-जून)	संचयी इक्विटी आवक (एप्रिल २०००-जून २०२५)	एकूण एफडीआय इक्विटी इनफ्लोपैकी टक्केवारी
१	मॉरिशस	८,३४४	२,०८१	१८२,२७२	२४%
२	सिंगापूर	१४,९४२	४,५९९	१७९,४८४	२४%
३	अमेरिका	५,४५७	५,६१०	७६,२६१	१०%
४	नेदरलँड्स	४,६२०	६६७	५३,९७०	७%
५	जपान	२,४७८	५५१	४४,९४७	६%
६	यूके	७९५	२४३	३६,१३०	५%
७	युएई	४,३४५	१,००७	२३,८५५	३%
८	केमन बेटे	३७१	६७६	१६,३१३	२%
९	सायप्रस	१,२०३	१,१०८	१५,७६१	२%
१०	जर्मनी	४६९	१९१	१५,३०३	२%

स्रोत: एफडीआय फॅक्ट शीट, डीपीआयआयटी

भारतातील थेट परकीय गुंतवणुकीच्या (FDI) प्रवाहातील देशांच्या वाट्याबद्दल माहिती देणारा वरील तक्ता आर्थिक वर्ष २०२४-२५, २०२५-२६ चा पहिला तिमाही आणि एप्रिल २००० ते जून २०२५ पर्यंतच्या संचयी इक्विटी आवक (cumulative equity inflows) दर्शवतो.

भारतामध्ये थेट परकीय गुंतवणुकीचा मुख्य स्रोत मॉरिशस आणि सिंगापूर हे देश आहेत. दोन्ही देशांचा एकूण एफडीआय इक्विटी इनफ्लोमध्ये २४% वाटा आहे. अमेरिका (१०%),

नेदरलँड्स (७%), आणि जपान (६%) हे इतर प्रमुख गुंतवणूकदार देश आहेत.

२०२४-२५ या आर्थिक वर्षात सिंगापूरमधून सर्वाधिक गुंतवणूक (१४,९४२ दशलक्ष अमेरिकन डॉलर) झाली, त्यानंतर मॉरिशस (८,३४४ दशलक्ष अमेरिकन डॉलर) आणि अमेरिका (५,६१० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर) यांचा क्रमांक लागतो.

सर्वाधिक इक्विटी इनफ्लो आकर्षित करणारे क्षेत्र (मूल्य अमेरिकन डॉलर दशलक्ष मध्ये):

क्रमांक	क्षेत्र	आर्थिक वर्ष २०२४-२५ (एप्रिल २०२४ - मार्च २०२५)	आर्थिक वर्ष २०२५-२६ चा पहिला तिमाही (एप्रिल-जून)	संचयी इक्विटी आवक (एप्रिल २०००-जून २०२५)	एकूण एफडीआय इक्विटी इनफ्लोपैकी टक्केवारी
१	सेवा क्षेत्र	९,३४७	३,२८१	१२२,१२४	१६%
२	संगणक सॉफ्टवेअर आणि हार्डवेअर	७,८१४	५,४६०	११६,१५८	१६%
३	व्यापार	४,१७६	५०६	४८,०७७	६%
४	दूरसंचार	७४६	२४	४०,०९६	५%
५	ऑटोमोबाईल उद्योग	१,५८६	१,२९३	३९,१४८	५%
६	बांधकाम (पायाभूत सुविधा) उपक्रम	२,२४५	६८८	३६,८५०	५%
७	बांधकाम विकास: टाउनशिप, गृहनिर्माण, बांधलेल्या पायाभूत सुविधा	५२९	७५	२७,२१४	४%
८	औषधे आणि औषधनिर्माणशास्त्र	८९१	१,१९७	२४,६१७	३%
९	रसायने (खतांव्यतिरिक्त)	१,०६०	१४०	२३,३४७	३%
१०	अपारंपरिक ऊर्जा	४,०१२	१,१४८	२३,०४८	३%

स्रोत: एफडीआय फॅक्ट शीट, डीपीआयआयटी

क्षेत्रीय कामगिरीच्या बाबतीत, २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाच्या पहिल्या तिमाहीत थेट परकीय गुंतवणूक आकर्षित करणाऱ्या प्रमुख क्षेत्रांमध्ये संगणक सॉफ्टवेअर आणि हार्डवेअर (५.४ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स), सेवा (३.२८ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स) आणि ऑटोमोबाईल्स (१.२९ अब्ज

अमेरिकन डॉलर्स) यांचा समावेश होता. सेवा क्षेत्रात वित्तीय, बँकिंग, विमा, बिगर-वित्तीय/व्यवसाय, आउटसोर्सिंग, संशोधन आणि विकास (R&D), कुरिअर, तंत्रज्ञान चाचणी आणि विश्लेषण आणि इतर क्षेत्रांचा समावेश आहे.

सर्वाधिक थेट परकीय गुंतवणूक (मूल्य अमेरिकन डॉलर दशलक्ष) आकर्षित करणारे राज्ये:

क्रमांक	राज्ये / केंद्रशासित प्रदेश	आर्थिक वर्ष २०२४-२५ (एप्रिल २०२४ - मार्च २०२५)	आर्थिक वर्ष २०२५-२६ चा पहिला तिमाही (एप्रिल-जून)	संचयी इक्विटी आवक (एप्रिल २०००-जून २०२५)	एकूण इक्विटी टक्केवारी एफडीआय इनफ्लोपैकी
१	महाराष्ट्र	१९,५८९	५,३६४	९४,०४०	३१%
२	कर्नाटक	६,६१९	५,६९६	६३,३४६	२१%
३	गुजरात	५,७११	१,२००	४६,११२	१५%
४	दिल्ली	६,०९१	१,०९९	३८,९०७	१३%
५	तामिळनाडू	३,६८१	२,६७८	१७,२९८	६%
६	हरियाणा	३,१४७	१,०३०	१३,९०७	५%
७	तेलंगणा	२,९९४	३९५	११,१६३	४%
८	राजस्थान	३७४	५४९	३,२६७	१%
९	झारखंड	७	३	२,६७७	१%
१०	उत्तर प्रदेश	४३६	८०	२,१५१	१%

स्रोत: एफडीआय फॅक्ट शीट, डीपीआयआयटी

राज्यनिहाय देशात येणाऱ्या थेट परकीय गुंतवणुकीच्या बाबतीत, कर्नाटकने आर्थिक वर्ष २०२६ च्या पहिल्या तिमाहीत ५.६९ अब्ज अमेरिकन डॉलर्ससह आघाडी घेतली, त्यानंतर महाराष्ट्र (५.३६ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स) आणि तामिळनाडू (२.६७ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स) यांचा क्रमांक लागतो. गुजरात (१.२ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स), हरियाणा (१.०३ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स), दिल्ली (१ अब्ज अमेरिकन डॉलर्स) आणि तेलंगणा (३९५ दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्स) हे इतर प्रमुख प्राप्तकर्ते होते.

आव्हाने:

राजकीय : देशाची राजकीय असुरक्षितता ही सर्वात महत्त्वाची बाब आहे. एकीकडे भारत हे जगातील सर्वात मोठे लोकप्रिय सरकार आहे, त्यामुळे अभिमान आणि सुरक्षिततेची भावना वाढते, तरीही कटू सत्य हे आहे की तेथे प्रतिकूल

कमकुवतपणा आहे. केवळ २००० च्या सुमारास प्रशासनाची स्थापना ज्या प्रकारे मेळाव्यातील जोडप्यांच्या युतीवर झाली आहे, त्यावरून शंका घेण्याचे पुरेसे कारण आहे. तसेच, प्रत्येक नवीन सरकारकडे काही व्यवस्था असतात, ज्या निर्णय सरकारच्या बाबतीत अद्वितीय असतात आणि जर सरकार मध्ये सातत्याने बदल झाला तर यामुळे दृष्टिकोनात बदल होईल आणि असुरक्षितता वाढेल.

सुरक्षा: आणखी एक महत्त्वाचा घटक जो काळजीपूर्वक हाताळला पाहिजे आणि त्यावर काम केले पाहिजे. ते म्हणजे सतत अस्तित्वात असलेला सुरक्षा धोका. या धोक्यामध्ये पाकिस्तानबरोबरचा भू-राजकीय धोका आणि काश्मीर प्रश्नाविषयी सातत्याने होणारे मतभेद यांचा समावेश आहे, ज्यामुळे विविध घटनांवर अण्वस्त्रसज्ज असलेले हे दोन्ही देश युद्धाच्या उंबरठ्यावर आले आहेत. इतर सुरक्षा धोक्यांमध्ये काश्मीर खोऱ्यात तसेच आसाम, मणिपूर आणि नागालँडमध्ये

घरगुती भीतीवर आधारित दडपशाहीच्या घटनांचा समावेश असेल, जिथे विविध फुटीरतावादी एकत्र काम करतात.

पायाभूत सुविधा : देशात समाधानकारक पाया असेल तर सट्टेबाजाला हे निश्चितच विशेष बक्षीस आहे. भारतात योग्य रस्ते, रस्ते, स्वच्छ पाण्याचा समाधानकारक पुरवठा, अखंडित वीजपुरवठा अशा अनेक बाबींचा देशभरात भक्कम पायाचा अभाव आहे. असे असले तरी पायाभूत सुविधांच्या या अभावाची दुसरी बाजू आहे. इक्विटी चॅलेंज : भारत आता पूर्वापेक्षा अधिक वेगाने निर्मिती करत आहे, पण त्याकडे दुर्लक्ष करून प्रगती असमानपणे झाली आहे, हे वेगळे करता येईल. याचा अर्थ शहरी भागांचा जितका जास्त वापर झाला आहे. विकासाचे एकूण चित्र जाणून घ्यायचे असेल, तर ग्रामीण भागात नागरीकरणप्रमाणेच सुधारणा झाली आहे की नाही, याची खात्री करणे आवश्यक आहे. या धर्तीवर सामाजिक एकरूपतेला प्रोत्साहन देणे आणि मध्यंतरी वाजवी आर्थिक विकास

फेडरल चॅलेंज : मोठ्या एफडीआयसमोरील प्रमुख आव्हानांपैकी अत्यंत महत्त्वाचे म्हणजे धोरणे, नियम आणि नियमांच्या अंमलबजावणीला गती देण्याची गरज आहे. भारतातील सर्व राज्यांमध्ये धोरणांची अंमलबजावणी समान ठेवणे हा मूलभूत भाग आहे. त्यामुळे भारतातील राज्यांमध्ये धोरणात्मक अंमलबजावणीत समान गती असणे महत्त्वाचे आहे. दारिद्र्य निर्मूलन, व्यापार उदारीकरण आणि बँकिंग आणि विमा उदारीकरण या क्षेत्रांवरही भारताने लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. मोठ्या एफडीआयसमोरील आव्हाने केवळ वर नमूद केलेल्या आव्हानांपुरती मर्यादित नाहीत, २०२३ जेईटीआयआर मार्च २०२३, खंड १०, © अंक ३ www.jetir.org (आयएसएसएन-२३४९-५१६२) JETIR2303097 जर्नल ऑफ इमर्जिंग टेक्नॉलॉजीज अँड

इनोव्हेटिव्ह रिसर्च (जेईटीआयआर) www.jetir.org ए ८०८ मध्ये दूरस्थ सट्टेबाजांशी देवाणघेवाण संबंध सतत उपक्रमांमध्ये नवीन अडचणी निर्माण करतील. सारांश: गुंतवणूक आणि प्रोत्साहन आकर्षित करण्यासाठी भारताने सातत्याने सुधारणांवर लक्ष केंद्रित केले आहे

काही महत्त्वाचे धोरणात्मक उपाय:

१. उदारीकरणपूर्व काळात कंपनीच्या एकूण इक्विटी भांडवलाने ४० टक्क्यांपर्यंत परकीय इक्विटी सहभागाला परवानगी होती. उदार परकीय गुंतवणुकीच्या धोरणामुळे ३४ उच्च प्राधान्य असलेल्या उद्योगांमध्ये ५१ टक्क्यांपर्यंत एफडीआयला परवानगी देण्यात आली आहे.
२. फेरा अटी ८ जानेवारी १९९३ पासून उदार करण्यात आल्या आणि नंतर फेराची जागा फेमाने घेतली.
३. विशेष आर्थिक क्षेत्रातील (SEZ) काही विशिष्ट उपक्रमांसाठी स्वयंचलित मार्गाने एफडीआयला १०० टक्क्यांपर्यंत परवानगी देण्यात आली आहे.
४. एफडीआय प्रस्तावांवर विचार करण्यासाठी सरकारने परदेशी गुंतवणूक अंमलबजावणी प्राधिकरण (FIIA) आणि परदेशी गुंतवणूक प्रोत्साहन मंडळ (FIPB) स्थापन केले आहे.
५. दूरसंचार क्षेत्रात ४९%, खाण कामात ५०% आणि हॉटेल आणि पर्यटनात ५१ टक्क्यांपर्यंत परदेशी इक्विटी सहभागाला परवानगी देण्यात आली आहे.
६. एफडीआयला प्रोत्साहन देण्यासाठी सरकारने 'इन्व्हेस्ट इंडिया' नावाची सार्वजनिक आणि खाजगी क्षेत्रांची संयुक्त कंपनी स्थापन केली आहे.

७. रिझर्व्ह बँकेने फुलशेती, फलोत्पादन, बियाणे विकास, पशुसंवर्धन, मत्स्यपालन, भाजीपाला, मशरूमची लागवड आणि कृषी आणि संलग्न क्षेत्राशी संबंधित सेवांमध्ये १००% एफडीआयला परवानगी दिली. सरकारने एफआयआय, एफपीआय, व्हेचर कॅपिटल आणि अनिवासी गुंतवणुकीच्या माध्यमातून विमा क्षेत्रातील एफडीआय गुंतवणूक २६ टक्क्यांवरून ४९ टक्क्यांवर नेली आहे. बाजारपेठेचा आकार आणि यजमान देशातील राजकीय स्थिरता यासह अनेक घटकांच्या अधीन आहे. जागतिक अर्थव्यवस्थेच्या केंद्रस्थानी झालेला बदल आणि आशियाई क्षेत्रातील महत्त्वाच्या देशांनी एफडीआयला प्रोत्साहन देण्याच्या अत्यंत आक्रमक धोरणामुळे एफडीआयचा ओघ आशियाकडे, विशेषतः चीन आणि भारतासारख्या प्रमुख अर्थव्यवस्थांकडे वळला आहे.

शिफारशी :

भारतात एफडीआयचा ओघ हळूहळू वाढत आहे. तथापि, जागतिक एफडीआय प्रवाहात भारताचा अल्प वाटा हा चिंतेचा विषय आहे. या संदर्भात खालील सूचना समर्पक ठरू शकतात.

१. भारत सरकारने आकर्षक एफडीआय धोरणांचा अवलंब करून आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आपली प्रतिमा सुधारली पाहिजे आणि व्यवस्थापकीय कौशल्य, कुशल कामगारांची किंमत, त्यांची उपलब्धता आणि उद्योजकतेची पातळी इ. सुधारणा केल्या पाहिजेत.
२. उद्योगांमधील गुंतवणुकीचे माध्यम म्हणून विविध क्षेत्रांत एफडीआय ला चालना मिळेल आणि नफा मिळेल याची खात्री होईल, असे धोरण भारताने आखले पाहिजे.

३. फॉरेन इन्व्हेस्टमेंट प्रमोशन बोर्डाला (FIPB) प्राथमिक स्तरावरील मंजूरी देण्याचे अधिकार देण्यात यावेत.
४. सरकारने विकसित देशांच्या पायाभूत सुविधांच्या बरोबरीने अशा पायाभूत सुविधा विकसित करून उपलब्ध करून द्याव्यात.

निष्कर्ष :

१. आर्थिक वाढीला चालना देणारे महत्त्वाचे साधन आहे.
२. उत्पादन आणि सेवा क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात रोजगार निर्माण होऊन बेरोजगारी कमी झाली आहे .
३. परदेशी कंपन्या देशात ज्ञान, व्यवस्थापन कौशल्ये आणि नवीन तंत्रज्ञान घेऊन येत असल्यामुळे उत्पादन क्षमता वाढली आहे.
४. एकात्मकता आणि बाजार विकासासाठी ही जागतिक अर्थव्यवस्था महत्त्वाची आहे.
५. देशाच्या संसाधनांवर आणि उद्योगांवर परकीय नियंत्रण वाढू शकते .
६. जास्त एफडीआय असलेल्या देशांना जागतिक आर्थिक धक्क्यांचा धोका असू शकतो .

संदर्भ

१. दीप्ती (२०११) : थेट परकीय गुंतवणूक : भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांत, दीप अँड डीप पब्लिकेशन्स प्रायव्हेट लिमिटेड, नवी दिल्ली.
२. देशमुख, एम.एस.(१५जून,२०११) : भारतातील एफडीआय : ट्रेंड्स, ग्रोथ अँड परफॉर्मन्स, साऊथ इकॉनॉमिस्ट, वॉल्यूम ५०, नंबर ४, पृ.४१-४५.
३. गखर, कमलेश (२००६) : भारतात थेट परकीय गुंतवणूक, १९४७-२००७, न्यू सॅच्युरी पब्लिकेशन्स, नवी दिल्ली.

४. गांधी, जी.पी.(फेब्रुवारी २००८) : एफडीआयचा ओघ :
भारताच्या जलद विकासाचा मार्ग, तुमच्यासाठी तथ्ये,
खंड २८, क्रमांक ५, पृष्ठ १३-१७ ५.

५. कुलकर्णी, व्ही.एस.आणि सिंग, रवीशंकरकुमार (२००६):
थेट परकीय गुंतवणूक आणि आर्थिक विकास, अभिजीत
प्रकाशन, नवी दिल्ली.

६. एफडीआय फॅक्ट शीट, डीपीआयआयटी